
Beleidsdraaiboek
Bestrijdingsplichtige dierziekten
Algemeen deel

Maart 2023

Inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding	3
Hoofdstuk 2	De bestrijdingsplichtige ziekten	5
Hoofdstuk 3	Juridische basis & Maatregelen	7
3.1	Juridisch kader	7
3.2	Regelgeving van de Europese Unie	7
3.2.1	Besmette en verdachte inrichtingen (art. 12-13, verordening (EU) nr. 2020/687)	8
3.2.2	Beperkingsgebieden (art. 21, verordening (EU) nr. 2020/687)	8
3.2.3	Maatregelen in beperkingsgebieden (art. 25-27 verordening (EU) nr. 2020/687)	9
3.3	Nederlands rechtskader	11
3.3.1	Specifieke nationale maatregelen	12
3.4	Internationale standaarden en regelgeving	13
3.5	Verantwoordelijke partijen	13
Hoofdstuk 4	Crisisorganisatie	14
4.1	De crisisorganisatiestructuur van LNV	14
4.2	Draaiboeken	17
4.3	Financiële voorzieningen	18
4.4	Personeel en experts	19
4.5	Apparatuur en voorzieningen	20
4.6	Training en onderwijs	20
4.7	Structuur bij bioterrorisme	21
4.8	Volksgezondheid	21
Hoofdstuk 5	Communicatie	23
5.1	Aandachtspunten	23
5.2	Communicatiedoelgroepen en -doelstellingen	23
5.3	Strategie	23
5.4	Communicatie met doelgroepen	24
Lijst met afkortingen		25
Regio's		26

Landelijk meldpunt voor bestrijdingsplichtige dierziekten (NVWA): **045- 546 31 88**
Dit nummer is 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar

Hoofdstuk 1 Inleiding

Op basis van de Europese Diergezondheidsverordening (verordening (EU) nr. 2016/429, hierna: diergezondheidsverordening of DGV) is een lijst met dierziektes gecategoriseerd en ingedeeld in A-, B-, C-, D- en E-ziekten. Deze categorisering is als volgt:

- A. dierziekten die gewoonlijk niet in de Unie voorkomen en bestreden moeten worden;
- B. dierziekten die moeten worden bestreden met als doel ze in de gehele Unie uit te roeien;
- C. dierziekten die relevant zijn voor sommige lidstaten en waarvoor maatregelen nodig zijn om te voorkomen dat zij zich verspreiden naar andere delen van de Unie die officieel ziektevrij zijn of waarin een uitroeiingsprogramma voor de dierziekte loopt;
- D. dierziekten waarvoor maatregelen nodig zijn om te voorkomen dat zij zich verspreiden wegens binnenkomst in de Unie of verplaatsingen tussen de lidstaten;
- E. dierziekten waarvoor bewaking nodig is binnen de Unie.

De lijst met dierziekten en de categorisering daarvan is terug te vinden in de bijlage II bij de diergezondheidsverordening en uitvoeringsverordening (EU) nr. 2018/1882.

Lidstaten zijn verplicht tot het bestrijden van categorie A- en B-ziekten. Voor het bestrijden van A-ziekten moeten lidstaten draaiboeken opstellen. Nederland is ook vrij van bepaalde ziekten die zijn opgenomen in de lijst als categorie C-ziekten. Indien Nederland vrij is van bepaalde C-ziekten kan Nederland een draaiboek opstellen om deze ziekte te bestrijden om de vrijstatus te handhaven. Alle maatregelen die worden genomen tijdens een uitbraak van een dierziekte moeten er uiteindelijk voor zorgen dat de verspreiding van de ziekte wordt beperkt en dat de ziekte wordt uitgeroeid.

In gedelegeerde verordening (EU) nr. 2020/687 staan verschillende maatregelen die lidstaten met een uitbraak van een dierziekten moeten treffen. Daarnaast kunnen er per dierziekte nog extra maatregelen worden opgenomen in aanvullende gedelegeerde verordeningen waaruit ook verplichtingen voor een lidstaat naar voren kunnen komen. Een lidstaat heeft in veel gevallen een zeer beperkte ruimte voor een eigen invulling van de maatregelen. In de draaiboeken zal er naar deze maatregelen worden verwezen middels verwijzingen naar de verordeningen en de bijbehorende artikelen. De maatregelen zullen niet tot in detail in deze draaiboeken worden uitgewerkt maar zijn eenvoudig te vinden via de website van *EUR-Lex Europa* (<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>).

Naast de Europese verplichtingen zijn er mogelijkheden voor een lidstaat om aanvullende maatregelen op te leggen indien een lidstaat dat nodig acht. Bij dergelijke maatregelen zal er in de draaiboeken van LNV uitgebreider worden stilgestaan en zal de overweging voor het toepassen van de maatregel worden onderbouwd.

De beleidsdraaiboeken voor de verschillende dierziekten bestaan uit een generiek gedeelte en een dierziekte-specifiek deel. Het generieke deel van het draaiboek voor de verschillende bestrijdingsplichtige dierziekten geeft weer hoe de crisisorganisatie van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is opgebouwd, welke algemene beleidsinstrumenten de minister van LNV heeft, wat de beleidsoverwegingen hierbij zijn en hoe de communicatie plaatsvindt. In het dierziekte-specifieke deel wordt per dierziekte aangegeven welke specifieke maatregelen moeten en/of kunnen worden genomen.

Dit draaiboek dient als uitgangspunt voor de preventie en bestrijding van bestrijdingsplichtige dierziekten. Het beleidsdraaiboek is een handleiding voor een effectief en zorgvuldig optreden van LNV. Het dient enerzijds als een "checklist" voor de te nemen maatregelen bij een uitbraak en anderzijds worden de verschillende maatregelen en beleidsbeslissingen onderbouwd en toegelicht. Tezamen met de uitvoeringsdraaiboeken van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) geeft dit draaiboek alle betrokken partijen een beeld van wat zij kunnen verwachten van LNV en

NVWA bij de bestrijding van een dierziekte. Tijdens een uitbraak kan door de verantwoordelijke bewindspersoon worden afgeweken van de in het draaiboek beschreven lijn, indien de situatie daartoe aanleiding geeft. Aan het draaiboek kunnen geen rechten ontleend worden.

Disclaimer

De draaiboeken dienen als handleiding voor een effectief en zorgvuldig optreden van het ministerie van LNV bij een uitbraak van een bestrijdingsplichtige dierziekte. De draaiboeken dienen enerzijds als een "checklist" voor de te nemen maatregelen bij een uitbraak en anderzijds als toelichting op de verschillende maatregelen en beleidsbeslissingen. De draaiboeken zijn gebaseerd op de Europese Diergezondheidsverordening (verordening (EU) nr. 2016/429) en onderliggende regelgeving, en op aanvullende nationale regelgeving.

Een draaiboek is een dynamisch geheel. De input van stakeholders, ervaringen met dierziekte-uitbraken en oefeningen, veranderende regelgeving en veranderende opvattingen zijn in dit draaiboek verwerkt. De draaiboeken zijn door de minister van LNV vastgesteld. Op basis van nieuwe ontwikkelingen worden de beleidsdraaiboeken met enige regelmaat geactualiseerd. De draaiboeken zijn daarmee een weergave van de gehanteerde beleidslijn op een bepaald moment. Ze gaan uit van een vereenvoudiging van de complexe situaties die kunnen ontstaan bij verschillende scenario's van de uitbraak van een bestrijdingsplichtige dierziekte. Tijdens een uitbraak kan door de verantwoordelijke bewindspersoon worden afgeweken van de in de draaiboeken beschreven lijn, indien de situatie daartoe aanleiding geeft. Aan de draaiboeken kunnen geen rechten ontleend worden.

Hoofdstuk 2 De bestrijdingsplichtige ziekten

De bestrijdingsplichtige ziekten waar dit generieke gedeelte van het draaiboek over gaat zijn:

- Mond-en-klauwzeer (MKZ)
- Klassieke varkenspest (KVP)
- Afrikaanse varkenspest (AVP)
- Hoogpathogene aviaire influenza (HPAI)
- Newcastle disease (NCD)
- Afrikaanse paardenpest (APP)
- Overig: runderpest (RP), pest bij kleine herkauwers (PPR), schapen- en geitenpokken (SGP), nodulaire dermatose (LSD), contagieuze bovine pleuropneumonie (CBPP), besmettelijke geiten pleuropneumonie (CCPP) en infectie met *Burkholderia mallei* (kwade droes).

Dit generieke deel is van toepassing op bovenstaande ziekten. Rift valley fever en Q-koorts zijn hier buiten beschouwing gelaten. Deze worden beschreven in aparte draaiboeken (zoönosedraaiboek). De belangrijkste reden daarvoor is dat door het zoönotisch aspect de betrokkenheid van de minister van VWS vanaf het begin van een crisis groter is.

Daarnaast is dit draaiboek ook van toepassing op de bestrijding van een enkele C-ziekte waarvan Nederland een officiële vrijstatus heeft. Het gaat hier in dit geval om de ziekte van Aujeszky (ZvA) bij varkens.

Ter informatie: er is een verschil tussen meldingsplicht en bestrijdingsplicht. Een aantal ziekten is zowel meldingsplichtig als bestrijdingsplichtig; een aantal is alleen meldingsplichtig.

Meldingsplicht houdt in dat wanneer een veehouder of dierenarts een vermoeden heeft van de aanwezigheid van een dierziekte die is opgenomen in de bijlage bij verordening (EU) nr. 2018/1882, of een dierziekte die is aangewezen in artikel 2.1 van de Regeling diergezondheid, deze verplicht is dit te melden aan de bevoegde autoriteit (artikel 18 van verordening (EU) nr. 2016/429 en de artikelen 1.29, 1.30 en 1.31 van het Besluit houders van dieren). De meldingsplicht geldt ook voor laboratoria die monsters van dieren onderzoeken.

Bestrijdingsplichtig betekent dat Nederland volgens de regelgeving van de Europese Unie verplicht is om maatregelen te nemen om de ziekte te bestrijden. Dit zijn categorie A-ziekten en kunnen ook categorie B- of C-ziekten zijn.

Ter volledigheid, de bestrijdingsplichtige dierziekten in Nederland zijn:

MKZ, KVP, AVP, HPAI, NCD, APP, kwade droes en 'exoten' (RP, PPR, SGP, LSD, BPP, CCPP).

In de diergezondheidsverordening wordt gesproken over 'inrichtingen' zodra het gaat over locaties waar dieren worden gehouden. In de draaiboeken van LNV wordt gesproken over 'inrichtingen met gevoelige diersoorten' en 'inrichting zonder gevoelige diersoorten'.

Inrichting met gevoelige diersoorten Er wordt gesproken van een inrichting met gevoelige diersoorten als het een locatie met (voor een bepaalde bestrijdingsplichtige ziekte) gevoelige dieren betreft. Het betreft een ruimte of milieu waar dieren worden gehouden op tijdelijke of permanente basis. Dit betreft dus niet alleen commerciële (professionele) houderijen, maar ook hobbyhouderijen en kinderboerderijen, dierentuinen, laboratoria of onderzoeksinstellingen met gevoelige diersoorten.

Inrichting zonder gevoelige diersoorten In de draaiboeken wordt er gesproken van een inrichting zonder gevoelige diersoorten als het een inrichting betreft waar dieren verblijven die

niet gevoelig zijn voor een bepaalde bestrijdingsplichtige dierziekte. De definitie voor inrichting komt in deze overeen met die definitie die gehanteerd wordt in de diergezondheidsverordening (artikel 4, lid 27 van verordening (EU) nr. 2016/429). Daar wordt dit omschreven als een ruimte of milieu waar dieren worden gehouden op tijdelijke of permanente basis. Dit betreft dus niet alleen commerciële (professionele) houderijen, maar ook hobbyhouderijen en kinderboerderijen, dierentuinen, laboratoria of onderzoeksinstellingen.

Beschermings- en bewakingsgebied De Europese verordening (EU) nr. 2020/687 maakt onderscheid tussen beschermingsgebieden en bewakingsgebieden (gezamenlijk aangeduid als beperkingsgebieden). Deze worden in de draaiboeken afgekort tot respectievelijke Bs-gebied en Bw-gebied. Op deze manier kunnen er in de draaiboeken afkortingen worden gebruikt waarbij tegelijkertijd duidelijk wordt gemaakt naar het gebied waar naar verwezen wordt.

Hoofdstuk 3 Juridische basis & Maatregelen

3.1 Juridisch kader

In geval van een uitbraak van een bestrijdingsplichtige dierziekte is het Europese en Nederlands rechtskader relevant. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd welke maatregelen er in algemene zin moeten en/of kunnen worden opgelegd en welke juridische grondslag daar vanuit de EU, ofwel vanuit de Nederlandse regelgeving voor is.

Dit draaiboek heeft betrekking op de situatie dat er een besmetting van een bestrijdingsplichtige ziekte in Nederland is vastgesteld. In dit draaiboek wordt verder alleen ingegaan op het te voeren beleid en de bestrijdingsmaatregelen ten tijde van een uitbraak, dus in de zgn. crisisfase.

Artikel 9, leden 2, 3 en 4 van verordening (EU) nr. 2020/689 schrijft voor wanneer er sprake is van een besmetting van een op grond van de diergezondheidsverordening gecategoriseerde ziekte. Voor ziekten die uitsluitend nationaal zijn aangewezen bevat artikel 2.1 Besluit diergezondheid het kader in welk geval er sprake is van een besmetting. Een besmetting wordt vastgesteld door de NVWA op basis van alle beschikbare informatie. Meestal wordt de besmetting vastgesteld nadat een positieve laboratoriumuitslag door WBVR is uitgegeven.

De verplichte Europese maatregelen beschreven in paragraaf 3.2 van dit hoofdstuk vormen de basis voor de bestrijding. Per ziekte wordt beoordeeld of het mogelijk en nodig is deze verplichte maatregelen aan te vullen met nationale maatregelen. De maatregelen verschillen, afhankelijk van de dierziekte, verschillende soorten inrichtingen, type dieren en gebieden. Een besluit over het inzetten van maatregelen wordt genomen in het Departementaal Beleidsteam (DBT; zie verder Hoofdstuk 4.1). Het al dan niet opleggen van bepaalde maatregelen hangt onder andere af van de betreffende ziekte, de ruimte die Europa biedt, van de situatie, van de handhavingmogelijkheden en de beschikbare middelen.

De specifieke uitwerking van maatregelen is terug te vinden in de verschillende dierziekte-specifieke draaiboeken.

3.2 Regelgeving van de Europese Unie

Verordening (EU) nr.

- 2016/429 - betreffende overdraagbare dierziekten en tot wijziging en intrekking van bepaalde handelingen op het gebied van diergezondheid (diergezondheidsverordening; DGV).
- 2020/687 – tot aanvulling van Verordening (EU) 2016/429 van het Europees Parlement en de Raad wat regels voor de preventie en bestrijding van bepaalde in de lijst opgenomen ziekten betreft.
- 2020/689 - tot aanvulling van Verordening (EU) 2016/429 van het Europees Parlement en de Raad wat betreft regels voor bewaking, uitroeiingsprogramma's en de ziektevrije status voor bepaalde in de lijst opgenomen ziekten en nieuwe ziekten.

Op basis van de bovenstaande verordeningen worden de maatregelen in de paragrafen 3.2.1 tot en met 3.2.3 bij een uitbraak van een dierziekte gecategoriseerd als A-ziekte door de bevoegde autoriteit getroffen. De maatregelen spitsen zich toe op maatregelen voor de besmette inrichting (artikelen 12-15 van verordening (EU) nr. 2020/687) en maatregelen in de beschermings- en bewakingsgebieden (beperkingsgebieden) (artikelen 25-55 van verordening (EU) nr. 2020/687).

Bij het vermoeden of een uitbraak van een in de lijst opgenomen ziekte gecategoriseerd als B- of C-ziekte zijn de artikelen 68 en 69 uit de verordening (EU) nr. 2020/687 van toepassing en staan te

treffen maatregelen ter bestrijding van de ziekte in verschillende bepalingen uit de verordening (EU) nr. 2020/689.

3.2.1 Besmette en verdachte inrichtingen (art. 12-13, verordening (EU) nr. 2020/687)

Ruimen van besmette inrichtingen

Het uitgangspunt is dat besmette inrichtingen worden geruimd. Onder voorwaarden kan van het doden van dieren in inrichtingen waar een besmetting is geconstateerd worden afgeweken (artikel 13 van verordening (EU) nr. 2020/687).

Preventief ruimen van verdachte inrichtingen

Preventief ruimen kan op twee manieren gebeuren. Uit artikel 57 van de DGV volgt dat de NVWA traceringsonderzoek doet en vaststelt welke inrichtingen worden verdacht en op basis van welk type contact met het besmette inrichting. Contactinrichtingen kunnen worden geruimd als dat op basis van een risico-inschatting van de NVWA nodig blijkt.

Artikel 22, lid 2 van verordening (EU) nr. 2020/687 biedt de lidstaat ook de ruimte om preventief te ruimen op basis van epidemiologische informatie om de verspreiding van de ziekte te voorkomen. In de beperkingszone (3km) rondom een uitbraak kunnen inrichtingen met gevoelige dieren verdacht worden verklaard op grond van nabijheid van een besmette locatie. LNV kan derhalve besluiten deze inrichtingen preventief te ruimen. Gebleken is uit eerdere epidemieën dat preventief ruimen bij kan dragen aan het tot staan brengen van een epidemie. In veel gevallen zal er daarom besloten worden om inrichtingen in een straal van 1 km preventief te ruimen. De belangrijkste reden is dat er al inrichtingen besmet kunnen zijn maar nog niet gedetecteerd. Deze inrichtingen kunnen de infectie verder verspreiden naar andere inrichtingen. Door preventief te ruimen wordt de nog niet gedetecteerde bron verwijderd en kan de verspreidingskans worden verkleind.

Bepaalde diersoorten kunnen uitgezonderd worden van preventieve ruiming (Beleidskader Natuur en besmettelijke dierziekten; Verdrag inzake biodiversiteit). Dieren die voorkomen op de IUCN rode lijst als 'Extinct in the wild', 'Critically Endangered', 'Endangered' en 'Vulnerable'. (www.redlist.org)

- Dieren van de CITES-lijst, te vinden in EU verordening 2724/200 bijlage A. (www.cites.org)
- Landbouwhuisdierrassen opgenomen in de databases van de FAO met een volgens de FAO normen bedreigde risicostatus: Centrum voor Genetische bronnen Nederland heeft de wettelijke onderzoekstaak om de aantallen van de Nederlandse landbouwhuisdieren bij te houden volgens de FAO normen (<https://www.wur.nl/web/show/id=872562/langid=43> en www.szh.nl). Overige bronnen en databases voor status van Nederlandse landbouwhuisdierrassen: European Farm Animal Biodiversity Information System (EFABIS), onderdeel van het Domestic Animal Diversity Information System (DAD-IS).

Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) beheert in opdracht van het ministerie van LNV het zogenoemde Paraplubestand (www.paraplubestand.nl). Individuele dieren worden gekenmerkt met een diervlag 'Zeldzaam huisdier' in het I&R systeem. Hierdoor is voor de NVWA in het I&R systeem herkenbaar of dieren op een inrichting tot een van de zeldzame Nederlandse landbouwhuisdierrassen behoren.

3.2.2 Beperkingsgebieden (art. 21, verordening (EU) nr. 2020/687)

Instellen beschermings- en bewakingsgebied

Rondom een uitbraak worden beperkingsgebieden ingesteld. Rond elke uitbraak wordt een zogenaamde beschermings- en bewakingsgebied (beperkingsgebieden) ingesteld. Dit is een verplichting in de Europese verordening (art. 21 van verordening (EU) nr. 2020/687). De afbakening

van de beperkingsgebieden verloopt zoveel mogelijk langs duidelijke grenzen als (water-)wegen. De grootte van de gebieden is afhankelijk van de ziekte; de minimale afmetingen staan in bijlage V bij verordening (EU) nr. 2020/687.

Maatregelen die worden toegepast in de beperkingsgebieden zijn verder uitgewerkt in de volgende paragraaf en tot in nadere details in de dierziekte-specifieke draaiboeken.

Vaccinatie(gebied) (art. 69, verordening (EU) nr. 2016/429)

Bij een uitbraak van enkele dierziekten (zoals bv. KVP, MKZ, ZvA) is vaccinatie een mogelijke bestrijdingsmaatregel. Indien vaccinatie mogelijk is dan wordt een vaccinatiegebied aangewezen. De uitwerking van de vaccinatiestrategie wordt in het dierziekte-specifieke deel besproken.

Buffergebied

Een buffergebied *kan* worden ingesteld tussen de beperkingsgebieden en de vrije gebieden (art. 64, tweede lid, diergezondheidsverordening en art. 21, eerste lid, onder c, van verordening (EU) nr. 2020/687). Een buffergebied is een extra beperkingsgebied, bedoeld om verspreiding vanuit de beperkingsgebieden te verkleinen. In het buffergebied kunnen maatregelen worden opgelegd.

Regionalisering

Artikel 60 van de DGV en artikel 21, eerste lid van verordening (EU) nr. 2020/687 schrijft voor dat lidstaten in geval van een uitbraak beperkingsgebieden in moeten stellen. De eventueel daarop aanvullende ingestelde vaccinatie- of bufferzone worden tezamen met de beperkingsgebieden beschouwd als de 'besmette' regio. Het intracommunautaire handelsverkeer buiten de besmette regio kan zonder beperkingen doorgaan. Indien van toepassing wordt er in de dierziekte-specifieke draaiboeken hier nader op ingegaan.

De instelling van regio's heeft als doel de kans op verspreiding van de ziekte over heel Nederland te verkleinen. In Nederland worden 20 regio's onderscheiden (zie bijlage). Indien er een standstill wordt afgekondigd kan gedurende die standstill worden bekeken of en zo ja hoe regio's samengevoegd kunnen worden tot 5 a 6 regio's om zo de werkbaarheid van dit instrument te vergemakkelijken. Het vervoer in en tussen regio's kan worden gereguleerd.

Regionalisering is een erkend begrip in het internationale handelsverkeer en is gedefinieerd door de wereldorganisatie voor diergezondheid (WOAH) in de WOA *'Terrestrial Animal Health Code'*, hoofdstuk 4.3. Regionalisering betekent dat bij uitbraken van dierziekten niet direct de export van het hele land stil komt te liggen, maar dat dit beperkt kan blijven tot gebieden met de uitbraken, als deze gebieden duidelijk zijn afgescheiden van de regio's waar de ziekte niet voorkomt.

3.2.3 Maatregelen in beperkingsgebieden (art. 25-27 verordening (EU) nr. 2020/687)

De onderstaande maatregelen vloeien voort uit de verplichtingen die op basis van verordening (EU) nr. 2020/687 door de bevoegde autoriteit moeten worden getroffen. Hierin zit dus geen beleidsruimte. Wel zit er ruimte voor het toestaan van afwijkingen van die verplaatsingsverboden voor zover die toegestane afwijking in lijn is met de artikelen 28 tot en met 39 van verordening (EU) nr. 2020/687 voor zover die verplaatsing zich in de beschermingsgebied (Bs-gebied) voordoet en de artikelen 40 tot en met 54 van verordening (EU) nr. 2020/687 voor zover de verplaatsing zich in de bewakingsgebied (Bw-gebied) voordoet.

Transportbeperkingen dieren en materialen (art. 27, bijlage VI, Vo. 2020/687)

In de beperkingsgebieden worden diverse maatregelen opgelegd ten aanzien van de verplaatsing dieren, producten of voorwerpen afhankelijk van de dierziekte die is geconstateerd (art. 27, eerste lid, verordening (EU) nr. 2020/687). Alle maatregelen hebben als doel de verspreiding van de ziekte te voorkomen. Afhankelijk van de geconstateerde dierziekte kan het gaan om een verplaatsingsverbod van dieren vanuit en naar een inrichting in de beperkingsgebieden, een verbod op samenbrengen van dieren op een tentoonstelling of jaarmarkt in de beperkingsgebieden en het verplaatsen van levende dierlijke producten¹ in de beperkingsgebieden. Deze verboden hebben alleen betrekking op de in de lijst opgenomen diersoorten in relatie tot de uitgebroken dierziekte. Voor producten van dierlijke oorsprong zijn uitzonderingen op deze transportbeperkingen mogelijk indien deze producten volgens de verordening als veilig worden beschouwd of indien zij een in de verordening vastgestelde behandeling hebben ondergaan (art. 27, derde lid, en bijlage VII van verordening nr. (EU) 2020/687).

Manifestatie-/evenementenverbod (art. 27, bijlage VI, Vo. 2020/687)

Het samenbrengen van dieren van verschillende inrichtingen vormt een groot risico voor de verspreiding van besmettelijke dierziekten. Om die reden is het al in de normale fase verboden varkens bijeen te brengen voor manifestaties en evenementen. Ten tijde van een uitbraak van een dierziekte waarvoor andere diersoorten dan varkens gevoelig zijn zal dit verbod ook gaan gelden voor deze diersoorten.

Minder risico vormt het bijeenbrengen van dieren die ongevoelig zijn voor de bestrijdingsplichtige dierziekten, bijvoorbeeld een paardenmarkt, maar ook dan is het risico niet ondenkbaar. De paarden kunnen bijvoorbeeld afkomstig zijn van een inrichting waar gevoelige diersoorten van een uitgebroken dierziekte worden gehouden. Daarom zullen dergelijke evenementen worden verboden of zullen er voorwaarden worden gesteld aan het evenement.

Afscherming/opklokken/opstallen (art. 25, Vo. 2020/687)

Houders van dieren die behoren tot de gevoelige diersoorten op het moment van een uitbraak worden verplicht hun dieren af te schermen of binnen te houden voor onbepaalde tijd. Dit wordt gedaan om de kans op introductie uit de wilde fauna en/of de verspreiding tussen locaties te verkleinen, en tevens om contact met wilde dieren die mogelijk besmet kunnen worden te voorkómen.

Bezoekersregeling (art. 25, Vo. 2020/687)

Bezoekers van inrichtingen kunnen ziektekiemen overbrengen. Om deze risico's te verkleinen wordt een bezoekersregeling ingesteld op inrichtingen met gevoelige diersoorten in heel Nederland. Het betreden van de stal of het hok waar gevoelige dieren staan is uitsluitend toegestaan aan dierhouder(s) en eigen personeel. Cliënten van zorgboerderijen worden gezien als eigen personeel. Bezoekers mogen bedrijfsgedeelten met gevoelige dieren niet betreden.

Er worden wel voorwaarden gesteld aan het personeel en de toegang tot de inrichting. Zo moeten dierhouder(s) en personeelsleden verplicht reiniging- en ontsmettingsvoorzieningen gebruiken bij de in- en uitgangen van de inrichting en dienen deze gepaste bioveiligheidsmaatregelen te treffen indien zij in contact komen met gehouden dieren van in de lijst opgenomen soorten of indien zij de inrichting binnenkomen of verlaten.

Ander bezoek dat noodzakelijk is in verband met volksgezondheid, diergezondheid, dierenwelzijn, onderzoek en onderwijs of de gezondheid van mensen in de stal is eveneens toegestaan. Monteurs en loonwerkers en bedrijfsverzorgers mogen de inrichtingen betreden ter ondersteuning van situaties waarbij de diergezondheid acuut in gevaar komt. In noodgevallen mogen brandstofleveranciers en

¹ Definitie bepaald in artikel 4, lid 28 van verordening (EU) nr. 2016/429.

stikstof-leveranciers de inrichtingen betreden. Ook noodhulpverleners zoals ambulancemedewerkers, huisarts, brandweer/politie etc. mogen de inrichtingen betreden.

Bij het bezoek aan de stal moet het hygiëneprotocol voor stalbezoek, dat door de NVWA moet zijn goedgekeurd, worden nageleefd.

De dierhouder dient zelf zorg te dragen dat het bezoekersverbod en het hygiëneprotocol worden nageleefd en dient de bezoekers aan de dierverblijven te registreren in een bedrijfsregister. Bezoekers hebben zelf ook een registratieverplichting.

3.3 Nederlands rechtskader

Aanvullend op het Europese rechtskader kunnen er nog andere maatregelen worden genomen die in nationale regelgeving is opgenomen.

De bestrijding van dierziekten in Nederland is geregeld in de Wet dieren. In de artikelen 1.29, 1.30 en 1.31 van het Besluit houders van dieren is de zogenaamde meldplicht geregeld. Een dierhouder, dierenarts of onderzoeksinstelling (bv. laboratorium) is op grond van dit artikel verplicht NVWA op de hoogte te brengen indien zij vermoeden dat een dier besmet is met of verschijnselen vertoont van een aangewezen besmettelijke dierziekte.

Tevens is paragraaf 2 van hoofdstuk 5 (artikelen 5.3 t/m 5.15) van de Wet Dieren relevant, getiteld 'Preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten, zoönosen en ziekteverschijnselen'. Op grond van deze paragraaf kan de Minister van LNV maatregelen treffen voor de preventie en bestrijding van aangewezen dierziekten. Dierziekten kunnen worden aangewezen als de ziekte aan één van de criteria van artikel 5.3, tweede lid, van de Wet dieren voldoet:

- zij besmettelijk zijn en verspreiding ervan niet kan worden voorkomen met normale bedrijfsmiddelen;
- zij naar het oordeel van Onze Minister een gevaar voor de diergezondheid kunnen opleveren, of
- zij naar het oordeel van Onze Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een ernstig gevaar voor de volksgezondheid kunnen opleveren.

Op basis van artikelen 5.4 tot en met 5.6 van de Wet Dieren kan de minister besluiten de nodige maatregelen tot bestrijding van een besmettelijke dierziekte te treffen. Hierbij kan gedacht worden aan maatregelen die gericht zijn tot een specifieke inrichting of het vaststellen van een regeling met verplaatsingsverboden in de beperkingsgebieden. Dat zijn bijvoorbeeld, het verbieden van vervoer van ziektegevoelige dieren en van producten en het doden van zieke en verdachte dieren.

Hoofdstuk 2 van het besluit diergezondheid is eveneens relevant. De bepalingen van dat hoofdstuk regelen wanneer de Minister van LNV een dier of groep dieren als verdacht van besmetting met een dierziekte of zoönose aanwijst, en waarvoor dan maatregelen kunnen worden getroffen.

De bekendmaking van deze regelingen kan op basis van artikel 5.2 van de Wet dieren via www.rijksoverheid.nl of andere media plaatsvinden, waarna de regelingen onmiddellijk in werking kunnen treden.

Artikel 10.1 van de Wet dieren geeft de Minister de bevoegdheid bij uitzondering te besluiten vrijstelling of ontheffing te verlenen van hetgeen bij of krachtens de wet is verboden of bepaald. Aan zo'n vrijstelling of ontheffing kunnen voorschriften worden gekoppeld of voorwaarden aan worden verbonden. Een vrijstelling heeft betrekking op een groep; een ontheffing is een individueel besluit. Een vrijstelling of ontheffing zal in ieder geval slechts mogelijk zijn als de Europese verordening (EU) nr. 2020/687 daartoe de ruimte biedt.

3.3.1 Specifieke nationale maatregelen

Standstill (art. 5.4, Wet Dieren)

In heel Nederland kan een algeheel vervoersverbod (standstill) worden afgekondigd. Een standstill houdt onder andere in dat al het transport van en naar inrichtingen met gevoelige diersoorten is verboden. Daarmee wordt dus ook het transport van voeder, melk en eieren bedoeld. Onder voorwaarden kunnen er uitzonderingen worden opgesteld. In de dierziekte-specifieke draaiboeken wordt hier nader op ingegaan. Deze standstill duurt in principe 72 uur. Bij een zeer ernstige verdenking kan worden overwogen om al vóór de laboratoriumbevestiging een vervoersverbod af te kondigen. Een standstill is een nationale maatregel.

De periode van de standstill wordt onder andere gebruikt om de aard en omvang van de besmetting in beeld te brengen, terwijl de kans op verdere verspreiding wordt verkleind. Deze periode is verder van belang om de crisisorganisatie op te zetten en voorbereidingen voor eventuele overige maatregelen te treffen.

Fokverbod en opzet/opleg verbod (art. 5.4, Wet Dieren)

Als verwacht wordt dat een epidemie lang gaat duren, kan worden besloten om een fokverbod in te stellen. Dit is aanvulling op het Europese verbod op ambulante kunstmatige en natuurlijke dekking (artikel 27 en bijlage VI, van verordening (EU) nr. 2020/687). Hiermee kan aanwas van nieuwe vatbare dieren worden tegengegaan en de bestrijding worden verlicht (minder inrichtingen te bezoeken, minder diagnostiek, minder destructie etc.). Ook het opzetten/opleggen van jonge dieren kan worden verboden met hetzelfde doel. Voor pluimvee kunnen vergelijkbare maatregelen worden genomen voor de broederij, namelijk het niet laten uitkomen van bebroede eieren of het verbieden van inleg van broedeieren.

Als wordt overwogen om deze maatregelen in te zetten, zal ten behoeve van de besluitvorming advies aan de deskundigengroep dierziekte en/of welzijn worden gevraagd.

Vervoer van andere dieren dan gevoelige dieren (art. 5.4 Wet Dieren).

Nationaal kan het transport van andere dieren dan gevoelige dieren worden verboden.

Vervoer/transport van diervoeders, mest en vervoermiddelen (art. 5.5, Wet Dieren)

Ook kan er een verbod worden ingesteld op het vervoer van diervoeders of mest van andere landzoogdieren. Ook het verplaatsen van transportmiddelen die gebruikt kunnen worden voor het transport van dieren tijdelijk worden verboden.

Op één plaats opslaan van mest (art. 5.5, Wet Dieren)

Het op één plaats opslaan van mest van de eigen inrichting kan voor een bepaalde periode worden verplicht indien dit mogelijk tot de verspreiding van dierziekten zou kunnen leiden. Het transporteren en/of aanwenden van mest van de eigen inrichting kan op deze manier op bepaalde momenten verboden worden.

Maatregelen bij ontstaan van welzijnsproblemen ten gevolge van maatregelen

Veehouders dienen bij hun bedrijfsvoering rekening te houden met de kans op een uitbraak van een dierziekte en met de gevolgen van het instellen van bepaalde maatregelen. Het is mogelijk, zeker als een epidemie lang duurt, dat als gevolg van de maatregelen het dierenwelzijn in het geding komen. Dit kan komen door de opgelegde vervoersbeperkingen. Als een veehouder meldt dat hij of zij te maken krijgt met welzijnsproblemen bij de dieren op het bedrijf en dat de dieren niet meer op dierwaardige manier kunnen worden gehouden, wordt per casus een afweging gemaakt tussen het risico van virusverspreiding en een actie om de ontstane welzijnsproblemen op te lossen. Een veehouder dient eerst zelf alle opties om het probleem op te lossen te overwegen en uit te voeren. In het uiterste geval kan het zo zijn dat de veehouder geen andere keuze heeft dan zijn dieren te laten doden. Al naar gelang de situatie kan er reden zijn voor de minister om te besluiten dat de door de veehouder als gevolg hiervan geleden schade zodanig onevenredig is en niet tot het normale

bedrijfsrisico behoort dat die in redelijkheid niet geheel voor diens eigen rekening hoort te blijven. In dat geval kan de minister besluiten om een tegemoetkoming in de geleden schade te verlenen.

Dierenwelzijnseisen zijn beschreven in de notitie van de Raad voor Dierenaangelegenheden (Minimum welzijnseisen bestrijdingscampagnes, maart 2002).

Enkele randvoorwaarden voor inzet van de overheid zijn:

- Het doden van zo min mogelijk gezonde dieren
- De maatregel ter verlichting van de welzijnsproblemen mogen niet interfereren met de bestrijding
- De maatregelen mogen alleen plaatsvinden vanwege dierenwelzijnsproblemen, niet vanwege marktproblemen
- Een eventuele tegemoetkoming aan de veehouder moet voldoen aan de voorwaarden van de EU.

3.4 Internationale standaarden en regelgeving

Naast Europese wet- en regelgeving heeft Nederland ook te maken met de Wereldorganisatie voor Diergezondheid (WOAH), de *'standard setting body'* van de WTO.

De Wereldorganisatie voor diergezondheid (WOAH) stelt standaarden ten behoeve van veilige handel in dieren en dierlijke producten. De WOAH stelt geen regels op over wat een land moet doen om een ziekte te bestrijden.

De WOAH heeft een lijst opgesteld met besmettelijke dierziekten. Bij de WOAH aangesloten landen zijn verplicht de WOAH in te lichten indien een dierziekte van de lijst voor het eerst op hun grondgebied wordt gesignaleerd. Dit informeren dient binnen 24 uur na de eerste uitbraak te gebeuren, indien het betreffende land daarvoor vrij was van die ziekte. Voor ziekten die gedurende langere tijd in een land voorkomen (endemische ziekten) geeft een lidstaat halfjaarlijks een update van de situatie.

Voor een aantal ziekten (MKZ, KVP, PPR, APP) erkent de WOAH een officiële vrij status. De informatie over landen wat betreft de dierziektestatus is terug te vinden op de website van de WOAH (www.woah.org).

3.5 Verantwoordelijke partijen

- De houder van een dier is onder andere verantwoordelijk voor de gezondheid van de door hem gehouden dieren en het direct melden van het vermoeden van een dierziekte bij zijn dieren ter voorkoming van de verdere verspreiding van dierziekten en/of zoönosen.
- De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft op grond van verordening (EU) nr. 2020/687 de verplichting om in het geval van bepaalde dierziekten maatregelen te treffen. Daarbij heeft de Minister van LNV op basis van de Wet Dieren de bevoegdheid om voor het hele land of een specifiek gebied aanvullende preventieve en bestrijdingsmaatregelen te treffen. De maatregelen kunnen gelden voor de houder van besmette dieren, dieren die worden verdacht besmet te zijn of van dieren die besmet kunnen raken en houders van producten van dierlijke oorsprong of materialen die met het agens verontreinigd kunnen zijn.
- De NVWA houdt toezicht op de naleving van de regels en voert de bestrijding uit, namens de Minister.
- Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) in Lelystad is het officiële laboratorium (Nationaal Referentie Laboratorium, NRL) dat is aangewezen voor het onderzoek van de door de NVWA genomen monsters op de aanwezigheid van het agens of van antilichamen tegen het agens.

Hoofdstuk 4 Crisisorganisatie

In dit hoofdstuk wordt de organisatie van de dierziektebestrijding beschreven. Dierziekten worden behandeld als een crisis. De organisatie van crisisbesluitvorming in het algemeen is vastgelegd in het Departementale Handboek Crisisbesluitvorming.

4.1 De crisisorganisatiestructuur van LNV

In het Departementale Handboek Crisisbesluitvorming zijn procedures, structuren, organisatie, werkwijze en de (mogelijke) rollen en posities van het ministerie van EZK en ministerie van LNV bij (dreigende) crises vastgelegd. De bij LNV en EZK gekozen structuur sluit aan bij de (interdepartementale) structuur zoals beschreven in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming.

Departementale crisisorganisatie

Departementaal Crisiscoördinatie Centrum (DCC-EZK/LNV)

Het DCC is een *shared service* voor het ministerie van EZK en het ministerie van LNV. In de organisatiestructuur valt het DCC beheersmatig onder de directie Bestuurlijk Politieke Zaken van het ministerie van LNV, maar is – afhankelijk van de crisis – werkzaam voor één of beide departementen. De verantwoordelijke bewindspersoon is de Minister of Staatssecretaris van het departement waarbinnen de crisis het eigen beleidsdomein raakt. In het geval van een dierziekte is dit de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Het DCC draagt zorg voor de departementale crisisorganisatie in zowel de koude fase als de warme fase. In de normale (koude) fase is er geen crisisdreiging. In de warme fase is er sprake van een verhoogde staat van alertheid door signalen van een dreigende crisis (aandachtsfase), of een direct probleem dat een aanpak of oplossing behoeft die niet door de reguliere lijnorganisatie uitgevoerd kan worden (crisisfase). Daarbij speelt het DCC geen beleidsinhoudelijke rol, maar is verantwoordelijk voor het proces. De bezetting van het DCC in de normale fase bestaat uit het hoofd DCC, vier crisiscoördinatoren en een beleidsondersteuner. Elk organisatieonderdeel heeft een vaste accounthouder vanuit het DCC. Andersom heeft elke crisisgevoelige directie een crisisbeleidsadviseur (CBA) benoemd die normaliter bij crises de rol van inhoudelijk adviseur vervult. De werkzaamheden van het DCC in zowel warme als koude fase zijn beschreven in het Departementale Handboek Crisisbesluitvorming.

Opschalen naar crisisfase

Sommige incidenten hebben zo'n grote impact, dat de behandeling ervan een brede departementale aanpak vraagt. In dat geval kan het meest betrokken BR-lid (DG AGRO ingeval een dierziekte) – na afstemming met het DCC – besluiten op te schalen naar de aandachts- of de crisisfase. De departementen EZK en LNV hanteren geen vaste definitie voor een crisis of incident. Bij elke situatie of incident wordt op de eigen kenmerken beoordeeld of deze als crisis getypeerd wordt. Dit geeft de ruimte om de crisisorganisatie in te zetten voor gebeurtenissen die binnen een kort tijdsbestek (vitale) belangen in Nederland kunnen schaden en gepaard gaan met korte beslistijden en veel onzekerheden. Een geconstateerde dierziekte wordt doorgaans als crisis getypeerd en behandeld.

Wanneer de crisisorganisatie is opgeschaald naar de crisisfase, bestaat het uit de leden van het Departementaal Beleidsteam (DBT), het Departementaal Advies Team (DAT) en het Departementaal Communicatie Team (DCT). In de crisisfase is DG AGRO in zijn/haar rol als crisismanager -tevens voorzitter DBT- verantwoordelijk voor het afhandelen van de crisis, waarbij hij of zij wordt ondersteund door de crisisorganisatie. Afhankelijk van aard, type, omvang en ernst van de crisis kan

gevarieerd worden in de samenstelling en grootte van het DBT, DAT en DCT. Het DCC wijst binnen het DBT en DAT de crisisrollen toe.

Afkondigen van crisisfase

Naast het opschalen van de organisatie naar een crisisorganisatie, kan er bij een dierziektecrisis ook worden besloten tot het formeel afkondigen van de crisisfase. Na afkondiging van de crisisfase kan DG AGRO een dwingend beroep doen op andere (staf-)directies om de inzet van relevante medewerkers te borgen. Verder is bij een officieel afgekondigde crisis geen maximum bedrag gekoppeld aan de contracten die onder het DGF lopen. Hierdoor worden contracten niet automatisch ontbonden zodra de maximum waarde is bereikt en hoeven geen nieuwe aanbestedingen te worden geplaatst. De beslissingsbevoegdheid tot het afroepen van de crisisfase ligt bij de voorzitter van het DBT en dient te worden afgestemd met de portefeuillehouder crisisbeheersing van de Bestuursraad, d-BPZ. Het DBT neemt het besluit tot het afkondigen en afschalen van de (dreigende) crisisfase. In het verslag van het betreffende DBT-overleg wordt het besluit vastgelegd.

Departementaal Beleidsteam (DBT)

Het Departementaal Beleidsteam (DBT) adviseert over beslissingen en maatregelen die de (mogelijke) gevolgen van een dierziekte zoveel mogelijk beperken. Het advies van experts (bijvoorbeeld de deskundigengroep dierziekte) wordt in het DBT beoordeeld op haalbaarheid, ethische, maatschappelijke, juridische, financiële en economische aspecten. Het DBT adviseert de crisismanager over de te nemen besluiten. De crisismanager (DG AGRO) neemt de uiteindelijke besluiten en informeert de bewindspersoon over deze besluiten. De directeuren van de betrokken beleidsdirecties moeten bij verhindering een vervanger sturen naar het DBT. De samenstelling van het DBT bij dierziekten is:

- DG AGRO (Voorzitter);
- Crisiscoördinatoren van het DCC (in de rol van secretaris en/of informatiecoördinator en/of adviseur crisisbeheersing);
- Voorzitter DAT;
- Directeur Communicatie en woordvoering;
- Directie Wetgeving en Juridische Zaken;
- Directie Financieel Economische Zaken;
- Directeur DAD;
- Directie Regio;
- Chief Veterinary Officer (CVO);
- Chief Veterinary Inspector (CVI) NVWA;
- Directeur RVO.

Departementaal Advies Team (DAT)

Het Departementaal Adviesteam (DAT) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de besluiten van het DBT. Daarnaast stemt het DAT op tactisch niveau de aanpak van de crisis af met diverse betrokkenen. Het DAT ondersteunt, adviseert en bereidt de besluitvorming van het DBT voor. D-DAD is de voorzitter van het DAT. Deze is tevens deelnemer van het DBT en vormt daarmee de schakel tussen de twee overleggen. De samenstelling van het DAT bij dierziekten is:

- Directeur DAD (voorzitter);
- Medewerkers van DAD en mogelijk andere betrokken beleidsdirectie(s) (inhoudelijk adviseurs);
- Crisiscoördinator(en) van het DCC (secretaris en/of informatiecoördinator en/of adviseur crisisbeheersing);
- Communicatieadviseurs;
- Directie Wetgeving en Juridische Zaken;
- Financieel Economische Zaken;
- Directie Regio;
- NVWA;

- RVO.

Departementaal Communicatieteam (DCT)

Het Departementaal Communicatie Team (DCT) is verantwoordelijk voor de departementale crisiscommunicatieprocessen en is adviserend aan het departementaal beleidsteam (DBT). Het initiatief tot het inrichten van het DCT ligt bij de voorzitter DCT, of geschiedt op verzoek van de crisismanager. De voorzitter, veelal de Directeur Communicatie, bepaalt de samenstelling van het overleg. Het DCT staat in de crisisstructuur naast het Departementaal Adviesteam (DAT), dat beleidsinhoudelijke adviezen en besluiten voorbereidt ter besluitvorming in het DBT. Het DCT staat daarbij niet op zichzelf. Leden van het DCT blijven als inhoudelijk adviseur communicatie deelnemen aan zowel het DAT als het DBT en zijn daarmee liaison naar het DCT. Het DCT verzorgt de voorlichting aan pers, publiek en groepen van belanghebbenden. Het DCT stemt de voorlichting af met andere overheidsdiensten. Zo nodig wordt voor deze taken een centraal en/of regionaal informatiecentrum ingericht.

Afdeling Incident- en Crisisbeheersing (ICB)

Het team NVWA Incident- en Crisiscentrum (NVIC), dat onderdeel is van het ICB, staat dag en nacht paraat om dierziektemeldingen af te handelen. Daarnaast zorgt het team Preparatie en Innovatie (P&I), dat ook onderdeel is van het ICB, in samenwerking met het team NVIC voor het actueel houden van de NVWA draaiboeken en het voorbereiden van de organisatie op incidenten en crises d.m.v. het trainen en opleiden van de (van tevoren daartoe) aangewezen medewerkers. In crisistijd geeft de NVWA advies aan het DBT over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van mogelijke maatregelen. Ook nemen NVWA medewerkers zitting in het DAT-LNV. De NVWA is verantwoordelijk voor het uitvoeren van eventuele maatregelen en houdt toezicht op de naleving van de regelgeving.

Regionaal Crisis Centrum (RCC)

Het Regionaal Crisis Centrum (RCC) is een gelegenheidssamenwerking om tijdens een crisis de coördinatie vanuit de NVWA in de regio vorm te geven. Hieronder valt het uitvoeren van genomen maatregelen in het DBT, informeren van het openbaar bestuur in de regio (gemeenten, provincies, veiligheidsregio's) en het afstemmen van maatregelen met de betrokken sectoren. Daarnaast heeft het RCC een belangrijke signaleringsfunctie vanuit de regio naar het beleidsniveau. Het DBT besluit een RCC in te stellen. In geval van bestrijding van dierziekte bestaat het RCC minimaal uit de organisatieonderdelen; B&I (Directie Regio), NVWA en RVO. Informatie komt bij elkaar in het Regionaal Coördinatie Team (RCT). Een belangrijke taak van het RCT is het coördineren van het opstellen van een Situatie Rapportage (SITRAP) voor het DBT. Het Hoofd RCC is voorzitter van het RCT en tevens verantwoordelijk voor de procesmatige aansturing en de bedrijfsvoering binnen het RCC.

Zoönosen: Gemeenschappelijk Adviesteam (GAT) en Gemeenschappelijk Beleidsteam (GBT)

Een belangrijke partner ingeval een dierziekte een zoönose betreft is het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Voor de afhandeling van een zoönose is VWS het beleidsverantwoordelijke departement. Bij aviaire influenza (vogelgriep) is dat niet op voorhand het geval en wordt dat per virusvariant beoordeeld. De afhandeling van zoönosen wordt afgestemd tussen beide ministeries en beleidsvoorbereiding en -besluitvorming vindt plaats in gemeenschappelijke advies- en beleidsteams (GAT/GBT).

Crisisrollen

Een crisisvergadering wijkt af van gewone vergaderingen vanwege stress, tijdsdruk, impact en de samenstelling van het team. Meestal wordt op basis van incomplete of tegenstrijdige informatie besluiten genomen. Daarnaast krijgt het onderwerp vaak de volle aandacht van politiek en media. Rijksbreed zijn medewerkers opgeleid om, met inachtneming van de bovenstaande factoren, toch effectief tot besluiten te komen. Er wordt daarom overlegd volgens de p-BOB structuur (procesvorming, Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming). Ter ondersteuning van dit doel is

het Rollenhuis Crisisbeheersing Rijksoverheid ontwikkeld. Volgende deze systematiek zijn - onafhankelijk van personen – normaliter de onderstaande rollen in elk crisisteam belegd:

- Voorzitter
- Secretaris
- Adviseur Crisisbeheersing
- Informatiecoördinator
- Adviseur Communicatie
- Inhoudelijk Adviseur
- Facility Manager
- Liaison
- Evaluator

4.2 Draaiboeken

Bij diverse instanties zijn draaiboeken opgesteld. Een aantal daarvan wordt hieronder genoemd.

Op ministerieniveau betreft het een drietal overkoepelende draaiboeken:

Het Departementaal Handboek Crisisbesluitvorming

In het Departementale Handboek Crisisbesluitvorming zijn procedures, structuren, organisatie, werkwijze en de (mogelijke) rollen en posities van het ministerie van EZK en ministerie van LNV bij (dreigende) crises vastgelegd.

Handboek Financieel Management in Crisissituaties (HFMC)

Het Handboek FMC heeft tot doel de inrichting van het financieel management te beschrijven zodoende dat de rechtmatigheid en doelmatigheid van de uitgaven en ontvangsten die met de crisisbestrijding samenhangen, in voldoende mate te waarborgen en een voldoende basis te leggen voor een betrouwbare bestuurlijke informatievoorziening en de financiële verantwoording daarover.

Het Handboek Crisiscommunicatie LNV

Dit handboek geeft een algemene invulling voor de aanpak van communicatie bij crisis. Het geeft inzicht in verantwoordelijkheden, taken, structuren en werkmodellen en een overzicht van de mogelijk in te zetten communicatiemiddelen.

Naast de LNV draaiboeken hebben de uitvoerende diensten eigen draaiboeken.

Het Uitvoeringsdraaiboek van de NVWA

De NVWA heeft een algemeen handboek Incident- en Crisisbeheersing (het HIC) en het draaiboek uitvoering dierziektebestrijding AI, AVP/ KVP en MKZ:.

<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/dierziekten/regelgeving-en-draaiboeken/draaiboeken-dierziektebestrijding>

Het Crisisdraaiboek van Wageningen Bioveterinary Research

Dit draaiboek beschrijft voor het diagnostisch laboratorium de algemene gang van zaken bij een dierziektecrisis, en tevens de dierziekte specifieke maatregelen en procedures.

Het Draaiboek Crisisbeheersing Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)

Dit draaiboek beschrijft de opzet en werking van de crisisorganisatie van RVO.nl. Dit Draaiboek fungeert mede als kapstok voor de specifieke procesgerichte draaiboeken van RVO.nl, waarin de opzet en werking per proces verder is uitgewerkt.

Protocol isolatie herkauwers en varkens van zeldzame Nederlandse rassen bij dierziekte-uitbraak

Dit door de NVWA goedgekeurde protocol beschrijft op welke wijze door de houder of eigenaar van dieren, zijnde herkauwers en varkens behorend tot de zeldzame Nederlandse huisdierrassen, en door

de NVWA invulling wordt gegeven aan bepalingen ten aanzien van quarantaine of isolatie van de dieren bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte.

4.3 Financiële voorzieningen

Kosten en financiering van de bestrijding

Voor de uitgaven die de Nederlandse overheid moet doen voor de bestrijding van bestrijdingsplichtige dierziekten bestaat het Diergezondheidsfonds (DGF). Het DGF is een begrotingsfonds, dat wordt beheerd door de Minister van LNV. Uit het DGF worden de maatregelen voor de bewaking en bestrijding van besmettelijke dierziekten betaald. De inkomsten van het DGF bestaan uit de opbrengst van de door de Minister van LNV geheven diergezondheidsheffingen, bijdragen vanuit de begroting van het Ministerie van LNV en bijdragen vanuit de Europese Unie voor de bestrijding van dierziekten (artikel 9.3 van de Wet Dieren).

Onder de kosten van de bestrijding vallen de kosten en uitgaven van de maatregelen en activiteiten die in het kader van de bestrijding door of in opdracht van de overheid worden uitgevoerd. Daaronder vallen ook de kosten voor tegemoetkomingen in de schade voor dieren, producten en materialen die in het kader van de bestrijding gedood of vernietigd moeten worden (artikel 9.4 van de Wet Dieren).

Bijdragen van bedrijfsleven aan het DGF

De Nederlandse overheid beschouwt de kosten die gemoeid zijn met de bestrijding van bestrijdingsplichtige dierziekten primair als verantwoordelijkheid van de betreffende sector. De omgang met dieren levert per definitie het risico op dat zich een dierziekte voordoet. Dat geldt overigens niet alleen voor het houden van de betrokken diersoorten maar ook voor de productie en verwerking van bepaalde levende producten van dierlijke oorsprong, zoals de productie van broedeieren. Ook deze producten kunnen besmet worden met een dierziekte en vormen daarmee een veterinair risico. De schade die hieruit voortvloeit wordt in beginsel aangeduid als normaal bedrijfsrisico. Die schade wordt daarom, waar mogelijk, gedragen door het betreffende landbouwbedrijfsleven.

Sinds 2000 worden afspraken over de financiering van de bestrijding en preventie van besmettelijke dierziekten vastgelegd in convenanten. Hierin worden onder meer afspraken gemaakt over de maximale bijdragen van de betrokken sectorpartijen aan de uitgaven voor preventie- en bestrijdingsmaatregelen in een periode van vijf opvolgende jaren, de zogenoemde plafondbedragen die tevens in de regelgeving worden vastgelegd. Na het bereiken van deze plafondbedragen komen de uitgaven uit het DGF ten laste van het Ministerie van LNV.

De volgende verdeling wordt gehanteerd:

- Bedrijfsleven; kosten en uitgaven toerekenbaar aan de bestrijding op inrichtingen.
- Overheid; kosten en uitgaven toerekenbaar aan de bestrijding bij particulieren en kosten van andere overheden.

Toekennen van een tegemoetkoming in de kosten bij bestrijding

Voor het vaststellen van de schade en toekennen van een tegemoetkoming in de kosten wordt gebruik gemaakt van onafhankelijk taxateurs ('deskundigen' zoals beschreven in artikel 9.9 van de Wet Dieren). Tegen de toekenning van de tegemoetkoming is bezwaar en beroep mogelijk door de belanghebbenden.

4.4 Personeel en experts

Nederland heeft de benodigde personele middelen, apparatuur, laboratoriumcapaciteit, en infrastructuur voor een effectieve bestrijding van een uitbraak van een bestrijdingsplichtige dierziekte.

Personeel ten behoeve van de bestrijding

Op permanente basis is er personeel aanwezig voor zowel beleidsontwikkeling als voor uitvoering. Tevens zijn er (waakvlam)contracten voor de inzet van personeel en apparatuur voor de uitvoering van de maatregelen, die onder toezicht en verantwoordelijkheid van de NVWA op de besmette inrichtingen worden uitgevoerd.

De NVWA zal als eerste het reguliere personeel inzetten. Aanvullend personeel kan worden ingezet indien dit nodig is. Bij grootschalige crises kan LNV via het Landelijk Operationeel Coördinatie Centrum (LOCC) voor de NVWA bijstand vragen van andere handhavers zoals politie en defensie.

Expertteams

Er zijn verschillende expertteams betrokken bij een uitbraak.

De deskundigengroep dierziekten

De deskundigengroep dierziekten geeft advies over de veterinaire-technische aspecten van de preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten. Dit advies brengt de voorzitter uit aan de Minister LNV via de Chief Veterinary Officer (CVO).

In de deskundigengroep dierziekten zijn verschillende disciplines (epidemiologen, microbiologen (virologen), praktiserende dierenartsen) vertegenwoordigd. De leden zijn op persoonlijke titel benoemd op basis van hun wetenschappelijke deskundigheid of praktijkervaring. Een medewerker van de directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (DAD) van het Ministerie van LNV voert het secretariaat. De deskundigengroep kan aangevuld worden met gastdeskundigen, wanneer specialistische kennis over een bepaald onderwerp ontbreekt. De deskundigengroep dierziekten is altijd oproepbaar.

Met het instellen van de deskundigengroep dierziekten is invulling gegeven aan verplichtingen die voortvloeien uit de EU wetgeving (art. 43 van de verordening (EU) nr. 2016/429 en art. 66 van verordening (EU) nr. 2020/687).

Specialistenteams voor dierziekten

Een specialistenteam bestaat uit een speciaal opgeleide dierenarts van de NVWA (de dierziektedeskundige), een dierenarts van GD en de betrokken praktiserend dierenarts (bedrijfsdierenarts). De dierziektedeskundigen zijn getraind in het bewaken van de procedures die gevolgd moeten worden bij een (ernstige) verdenking van een dierziekte.

Het specialistenteam gaat naar een verdachte inrichting en zij beoordelen samen de situatie op de locatie. Indien een besmetting niet is uit te sluiten, wordt in overleg met het NVIC verdere actie ondernomen, zoals het nemen van monsters van de dieren met klinische verschijnselen. Een specialistenteam is altijd oproepbaar. (<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/dierziekten/melden-dierziekte>).

Frontteams van de NVWA

Binnen de NVWA zijn, verdeeld over Nederland, frontteams geformeerd. Een frontteam is een zelfstandig opererend team bestaande uit twee dierenartsen (waarvan één de coördinator) en vier medewerkers die elk hun eigen rol hebben binnen het team (1e medewerker, hygiënist, handhaver en een administrateur). De frontteams zijn multidisciplinair, goed opgeleid en getraind, snel inzetbaar en uniform werkend. Een frontteam wordt als eerste ingezet voor traceren en/of screenen en/of ruimen van inrichtingen, onder leiding van afdeling ICB. Op het moment dat het RCC operationeel is, zal een groot deel van de frontteamleden worden verdeeld over de diverse afdelingen binnen het RCC met als doel kennis en ervaring over te dragen. Aansturing gebeurt vanaf dat moment vanuit het RCC.

Welzijnscommissie

Er is een welzijnscommissie dierziekten. Dit is een commissie bestaande uit, door de Minister van LNV benoemde leden. De taak van de commissie is in het kader van dierziekten de Minister van LNV te adviseren over maatregelen die zij zou kunnen nemen om het welzijn van dieren tijdens ruimingsactiviteiten en bestrijdingsmaatregelen te verbeteren en de Minister te informeren over eventuele gevolgen voor het dierenwelzijn van ruimingsactiviteiten en andere bestrijdingsmaatregelen. De Commissie geeft gevraagd en ongevraagd schriftelijk advies aan de Minister. Uiterlijk binnen drie maanden na het beëindigen van een dierziektecrisis brengt de commissie een schriftelijk eindrapport uit over de gehele crisisperiode.

<https://wetten.overheid.nl/BWBR0040421/2017-12-22>

4.5 Apparatuur en voorzieningen

Om direct beschikking te hebben over apparatuur en voorzieningen heeft LNV diverse contracten afgesloten met bedrijven. Onder leiding van de stuurgroep DGF waar LNV, NVWA en RVO.nl aan deel nemen wordt de inkoop van alle contracten die uit het DGF betaald worden geregeld. Er zijn o.a. contracten voor de levering van veterinaire producten, kleding, schoeisel, kantoorbenodigdheden, ontsmettingsapparatuur en ontsmettingsmiddelen, sanitaire voorzieningen etc.

Daarnaast is er een contract met het destructiebedrijf Rendac. Het destructiebedrijf garandeert dat er voldoende materiaal en capaciteit beschikbaar is om bij een uitbraak de kadavers naar het destructiebedrijf te kunnen vervoeren en te kunnen vernietigen. Dit is allemaal beschreven in het bij het contract behorende calamiteitenplan destructie. De Rendac wordt geïnformeerd en dient op te schalen, volgens eigen protocollen.

Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) voert de bevestigingsdiagnostiek uit door middel van laboratoriumtests. Het laboratorium heeft een goede infrastructuur en getraind personeel voor diagnostiek en advisering. Een tekort aan personeel wordt tijdens de crisis opgelost door het inzetten van personeel van andere onderdelen (laboratoria) van het instituut, uitzendkrachten of van personeel van andere bedrijven.

4.6 Training en onderwijs

Opleiden, Trainen, Oefenen (OTO)

Medewerkers die te maken kunnen krijgen met crisis zijn voldoende opgeleid, getraind en geoefend (OTO). Al naar gelang behoefte voorziet het DCC in OTO, het aanbod hiervoor wordt jaarlijks opgesteld in het OTO jaarplan. Daarnaast houdt het DCC zicht op het aantal (voldoende) getrainde medewerkers in de departementen. Het is aan de directoraten-generaal, stafdirecties en uitvoerende diensten om de vakbekwaamheid van hun medewerkers te borgen. Enerzijds door het beschikbaar stellen van medewerkers voor OTO, anderzijds door te voorzien in onderdeel specifieke OTO.

Trainingsprogramma's voor de dierziektedeskundigen, de frontteams van de NVWA en de afdelingshoofden van het RCC omvatten training in klinische diagnose, epidemiologisch onderzoek (traceren en bewaking) en procedures voor verdachte en besmette locaties. Deze trainingen worden gegeven door afdeling ICB/NVIC.

Instructies voor ander personeel dat bij de controle en bestrijding van een ziekte is betrokken staan beschreven in de uitvoeringsdraaiboeken van de NVWA. Ook voor de extern ingehuurde bedrijven worden eisen gesteld aan training van het personeel. Voor deze bedrijven staan voor de werkzaamheden die tijdens een uitbraak voor de NVWA worden uitgevoerd werkinstructies beschreven in het uitvoeringsdraaiboek.

Real time crisisoefeningen

Crisisoefeningen worden geregeld gehouden mede op basis van de voorschriften van de betreffende EU verordening. Crisisoefeningen kunnen in verschillende vormen georganiseerd worden.

Voorlichting en educatie

Als een dier verschijnselen van een aangewezen besmettelijke dierziekte vertoont, moet dit worden gemeld aan de NVWA. Er is daarvoor een landelijke telefoonnummer dat dag en nacht bereikbaar is (**045 - 546 31 88**).

Door publicaties in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde, artikelen in de agrarische pers en publicaties door GD wordt geregeld gezorgd dat dierenartsen en veehouders zich van de gevaren van dierziekten bewust zijn en blijven. Behalve deze publicaties worden mensen via verschillende internetsites (LNV, GD, sectororganisaties, Europa en WOA) geïnformeerd.

In het curriculum van de opleiding tot dierenarts wordt veel aandacht besteed aan de infectieziekten. De veterinaire student bouwt een gedegen kennis op van de ziektekunde en epidemiologie van de bij (landbouw) huisdieren voorkomende dierziekten. De dierziektepreventie, het welzijn van dieren en het kwaliteits- en risicomangement op inrichtingen wordt hierbij zeer belangrijk gevonden. Verder bouwt de veterinaire student kennis op over wet- en regelgeving in relatie tot de diergezondheid. De controlemaatregelen en meldingsprocedures worden voor meldingsplichtige en bestrijdingsplichtige dierziekten besproken. Afdeling ICB verzorgt hiervoor ook jaarlijks enkele bijeenkomsten met (laatstejaars) diergeneeskunde studenten, waarin zij het belang en de noodzaak van vroegtijdig melden van dierziekten onder de aandacht brengen van de toekomstige dierenartsen.

Wageningen Universiteit en Research Centrum (WUR) en hogere en middelbare agrarische scholen besteden in hun curriculum aandacht aan besmettelijke dierziekten. Aspecten van de meldingsplicht, preventie, maatregelen en het voorkomen van besmettelijke dierziekten worden hierbij onder de aandacht gebracht. Ook worden op verschillende universiteiten cursussen aangeboden over agrarisch recht en agrarische economie.

4.7 Structuur bij bioterrorisme

Wanneer sprake is van een uitbraak door bewust menselijk handelen met de intentie om grote schade aan te richten, kan sprake zijn van bioterrorisme. In dat geval zal het Openbaar Ministerie door de NVWA worden ingelicht. De portefeuillehouder crisisbeheersing van de Bestuursraad LNV zal de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) op de hoogte stellen. Onder leiding van de NCTV zal, in overleg met het Openbaar Ministerie, worden bekeken wat voor opsporingsonderzoek noodzakelijk is, welke opsporingsinstantie(s) dit zullen uitvoeren en wat de gevolgen zijn voor de uitvoering van de dierziektebestrijding. De NCTV leidt dit onderzoek en bepaalt welke (onderzoeks-)maatregelen noodzakelijk zijn, maar LNV blijft verantwoordelijk voor de bestrijding van de dierziekten.

4.8 Volksgezondheid

Risico's voor de mens

De meeste van de besmettelijke bestrijdingsplichtige dierziekten waarop dit generieke deel van toepassing is zijn geen zoönosen. De ziektes worden niet overgedragen van dieren op mensen. Aviaire influenza (AI) en Q-koorts kunnen tot een besmetting van mensen leiden en zijn dus in potentie een zoönose. Specifieke maatregelen om de volksgezondheid te beschermen worden in de dierziekte-

specifieke delen toegelicht en uitgewerkt. Ook wordt in dat specifieke deel de rol van VWS meegenomen.

De andere infectieziekte waarop dit generieke deel van toepassing is zijn niet gevaarlijk voor de mens. Mensen worden dus ook niet ziek van het eten of drinken van producten van besmette of gevaccineerde dieren. Mensen kunnen wel een rol spelen in de verspreiding van kiemen, onder andere via kleding en het gebruik van niet ontsmette materialen op verschillende houderijen.

Uiteraard neemt de NVWA maatregelen in het kader van de Arbowet zodat medewerkers gezond en veilig kunnen werken.

Sociaal-emotionele gevolgen

Zowel de uitbraak van een ziekte als de maatregelen die nodig zijn om de ziekte te beheersen kunnen een grote impact hebben op betrokkenen.

LNV richt zich bij het bestrijden van een dierziekte vooral op veterinaire-technische, juridische en beleidsmatige aspecten. De impact van de getroffen maatregelen reikt echter verder: agrarische gezinnen en hobbydierhouders kunnen ingrijpend worden getroffen. Beide groepen kunnen daarom in sociaal-emotionele problemen raken. Ook medewerkers die betrokken zijn bij de bestrijding kunnen gevolgen van de maatregelen ondervinden.

Voor sociaal-emotionele problemen is begeleiding nodig. De agrarische sector kent eigen initiatieven zoals 'Zorg om Boer en tuinder (ZOB)' voor psychosociale ondersteuning van veehouders en LTO biedt leden ook ondersteuning. Daarnaast bestaat het hulpmiddel de '[Agro Zorgwijzer](#)'², deze is samen met LNV en verschillende sectorpartijen (waaronder LTO, ZOB maar ook GGD) ontwikkeld om zorg te dragen voor juiste verwijzing naar hulp. Voor verdergaande psychosociale problemen is specifieke hulp nodig. De Gemeentelijke Geneeskundige Dienst (GGD) heeft de wettelijke taak voor passende psychosociale opvang en hulpverlening te zorgen voor eenieder die psychosociaal getroffen is bij een uitbraak van een dierziekte (zoals bijvoorbeeld veehouders en hun medewerkers, maar ook dierenartsen of bijvoorbeeld het personeel en vrijwilligers van stads- en kinderboerderijen). LNV heeft de verantwoordelijkheid voor de eigen medewerkers.

Er zijn in 2010 afspraken gemaakt tussen de NVWA en de GGD voor de opvang bij acute psychosociale problemen tijdens een dierziektecrisis. De NVWA heeft ten tijde van een uitbraak van een dierziekte veel contact met getroffen veehouders. Indien nodig kan de NVWA of de bedrijfseigen dierenarts bij vermoeden van psychosociale problematiek een signaal geven aan de GGD. De GGD kan vervolgens per situatie bekijken welke zorg het beste aan de betrokkene(n) geboden kan worden en zorgen dat deze zorg ingezet wordt.

Het ministerie van VWS is opgenomen in het TUO (zie hoofdstuk 5 over communicatie), zodat dit ministerie rechtstreeks signalen kan doorgeven over de psychosociale problemen aan de hulpverleningsinstanties. Ook bestaande systemen om signalen op te vangen en (psychosociale of andersoortige) begeleiding aan veehouders te bieden, zoals het Vertrouwensloket Welzijn Landbouwhuisdieren, kunnen in crisistijd opgeschaald worden.

In de communicatie van LNV worden agrariërs en hobbydierhouders gewezen op initiatieven zoals 'zorg om boer en tuinder'.

Binnen het RCC kan een contactpersoon aangesteld worden die verantwoordelijk is voor de afstemming met de GGD in die regio.

² <https://agrozorgwijzer.nl/>

Hoofdstuk 5 Communicatie

In dit hoofdstuk wordt een aantal specifieke aspecten van communicatie bij een uitbraak besproken.

5.1 Aandachtspunten

Voor inrichtingen met gevoelige diersoorten de specifieke maatregelen die voor hen kunnen gelden:

- De algehele standstill van 72 uur
- Ruimen van besmette inrichtingen en preventief ruimen van risicovolle contactinrichtingen
- Eventuele vaccinatie
- Gedifferentieerd beleid
- Het vervoersverbod en de gevolgen voor dierenwelzijn
- Emotionele problemen bij houders en andere betrokkenen

Voor het algemeen publiek

- Informatie over een mogelijk zoönotisch karakter van de ziekte
- Beelden die grootschalige ruiming kunnen oproepen
- Gevolgen voor samenleving

5.2 Communicatiedoelgroepen en -doelstellingen

Communicatiedoelgroepen

- Professionele dierhouders
- Sectororganisaties
- Dierenartsen
- Experts
- Hobbydierhouders, beheerders van kinderboerderijen, zorgboerderijen, dierentuinen, wild- en vogelopvang etc.
- Algemeen publiek
- Betrokken overheidsorganisaties
- Politieke doelgroepen
- Interne doelgroepen van de rijksoverheid

Communicatiedoelstellingen

Het doel is om gebeurtenissen te duiden en er betekenis aan te geven en om transparant te zijn over de beslissingen die zijn genomen ten behoeve van de dierziektebestrijding.

5.3 Strategie

In de communicatie werken de overheid, sectororganisaties en andere intermediairs nauw samen. Daarbij heeft iedereen zijn eigen rol. De overheid is (eind)verantwoordelijk voor de mediastrategie. Het Rijk communiceert over overheidsbeleid en politiek gevoelige zaken; de regionale overheid over regionale zaken binnen de kaders van het rijk en de uitvoeringspartijen en sector over uitvoeringszaken. De NVWA neemt, in overleg en in samenwerking met het ministerie, de handhavingscommunicatie voor haar rekening.

De organisatie is open en communiceert snel en breed over de uitbraak. De organisatie blijft communiceren en deelt informatie, ook als ze nog niet alle feiten heeft. Zij geeft regelmatig

procesinformatie. De organisatie kan een onafhankelijke expert met gezag bij media en publiek vragen om door externe optredens haar boodschap aan te vullen met specifieke informatie over risico's e.d.

Communicatie komt tijdens crisisoverleggen aan bod in de beeldvormings- en oordeelsvormingsfase. Er wordt stilgestaan bij de ontwikkelingen in de buitenwereld. Het omgevingsbeeld wordt afgewogen en knelpunten of problemen die hier uit voortkomen geïnterpreteerd. De organisatie kan een onafhankelijke expert met gezag bij media en publiek vragen om door externe optredens haar boodschap aan te vullen met specifieke informatie over risico's e.d.

Het Departementaal Communicatieteam (DCT) en een 'Vraag en Antwoord-Team' (VAT) kan worden ingesteld conform het Handboek Crisiscommunicatie. LNV kan bij RVO de openstelling van call centrum beleggen om vragen te beantwoorden. Er is overleg met intermediairs. Communicatiestrategie en boodschappen worden regelmatig aangepast. Het DCT coördineert dit.

Naast het DCT kunnen er één of meerdere Regionale Communicatieteams (RCT's) worden ingericht. Deze worden in overleg met het hoofd DCT ingesteld. De teams zijn verantwoordelijk voor de communicatie met regionale doelgroepen en met direct betrokkenen zoals regionale belangenorganisaties en particulieren.

5.4 Communicatie met doelgroepen

Het 'Technisch Uitvoeringsoverleg' (TUO) is een wederzijds informierend orgaan. In het TUO zijn verschillende doelgroepen vertegenwoordigd, zoals de verschillende LNV directies en uitvoerende diensten, dierenartsen, het bedrijfsleven, hobbydierhouders en de dierenbescherming. Het TUO is geen besluitvormend overleg, maar heeft als doel het uitleggen van maatregelen, inzicht te krijgen in de consequenties van maatregelen en het creëren van draagvlak voor maatregelen. Aan het TUO nemen in beginsel de organisaties deel die betrokken zijn bij of de effecten ondervinden van getroffen maatregelen. In principe is het TUO niet toegankelijk voor individuele bedrijven en er kan worden besloten per organisatie één deelnemer toe te laten. Een lijst met organisaties die worden uitgenodigd voor het TUO wordt door directie DAD van LNV bijgehouden.

Naast het TUO kunnen er bestuurlijke overleggen worden gehouden om de situatie en maatregelen met specifieke stakeholders te bespreken. De frequentie hiervan wordt afgestemd op behoefte van het ministerie en betreffende stakeholders.

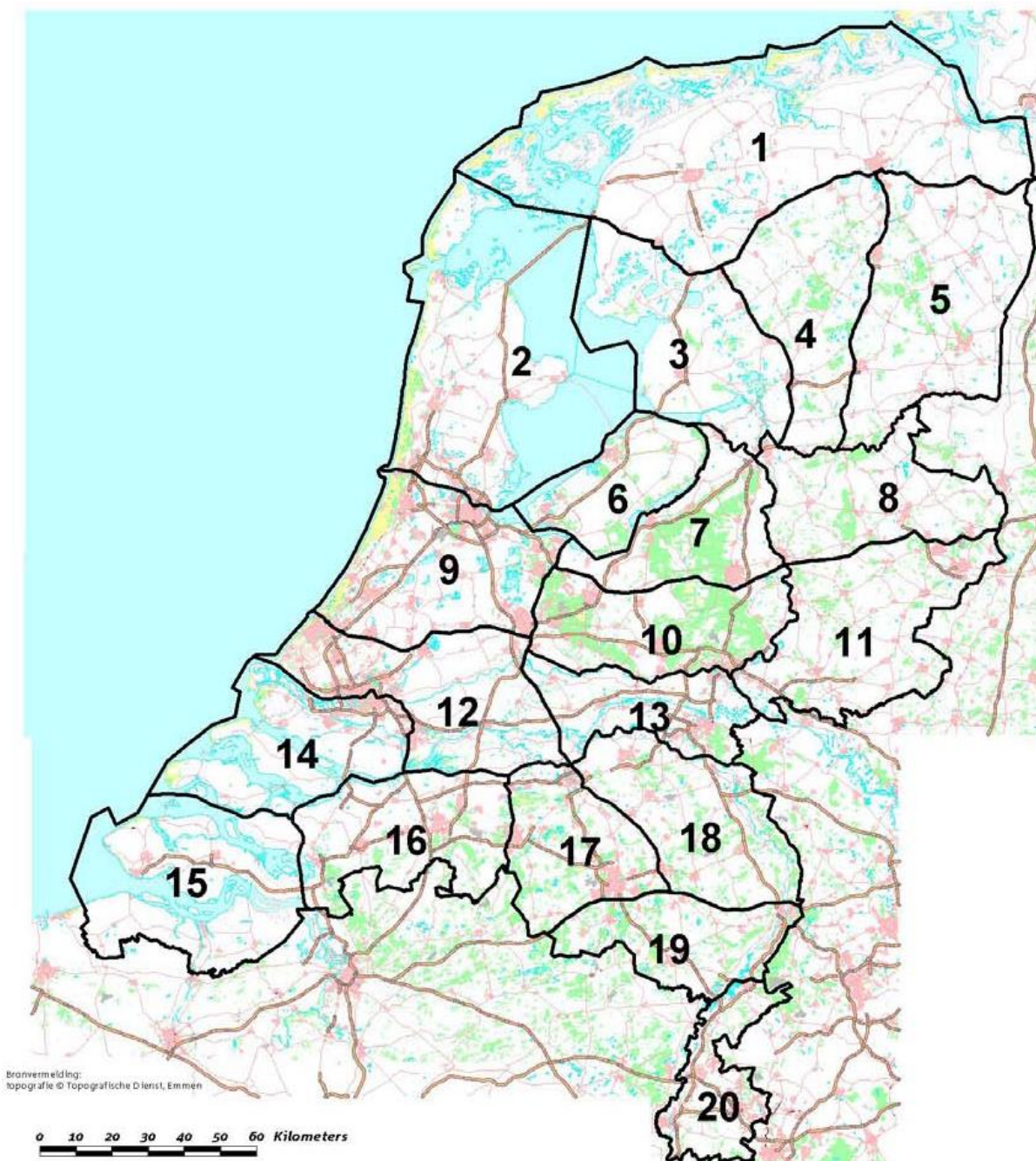
Lijst met afkortingen

BR-lid	Lid van de Bestuursraad
BAO	Bestuurlijk afstemmingsoverleg
d-BPZ	Directie Bestuurlijke en Politieke Zaken
CBA	Crisis Beleidsadviseur
CVO	Chief Veterinary Officer
CVI	Chief Veterinary Inspector
CPD	Collectief Praktiserende Dierenartsen
DAD	Directie Dierlijke Agroketens en dierenwelzijn
DAT	Departementaal Advies Team
DBT	Departementaal Beleidsteam
DCC	Departementaal Crisis Centrum
DCT	Departementaal Communicatie Team
DG	Directeur Generaal (AGRO)
DGF	Diergezondheidsfonds
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
GD	Royal GD
GAT	Gemeenschappelijk Adviesteam
GBT	Gemeenschappelijk Beleidsteam
HFMC	Handboek Financieel Management in Crisissituaties
HIC	Handboek Incident en Crisisbeheersing
ICB	Incident en Crisisbeheersing
KNMvD	Koninklijke Maatschappij voor Diergeneeskunde
MEZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
MLNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
NRL	Nationaal Referentie Laboratorium
NVIC	NVWA Incident en Crisiscentrum
NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
WOAH	Wereldorganisatie voor diergezondheid
P&I	Preparatie & Innovatie
RCC	Regionaal Crisis Centrum
RCT	Regionaal Coördinatie Team
RVO.nl	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
SZH	Stichting Zeldzame Huisdierrassen
WBVR	Wageningen Bioveterinary Research
WTO	World Trade Organisation

Dierziekten

- Mond-en-klauwzeer (MKZ)
- Klassieke varkenspest (KVP)
- Afrikaanse varkenspest (AVP)
- Ziekte van Aujeszky (ZvA)
- Aviaire influenza (AI)
- Newcastle disease (NCD)
- Afrikaanse paardenpest (APP)
- Overig: runderpest (RP), pest bij kleine herkauwers (PPR), schapen- en geitenpokken (SGP), nodulaire dermatose (LSD), Riftvalley Fever (RVF), contagieuze bovine pleuropneumonie (BPP), besmettelijke geiten pleuropneumonie (CCPP) en infectie met *Burkholderia mallei* (kwade droes).

Regio's

Beschrijving van de deelregio's:

Regio 1

1. Vanaf het Eierlandse Gat de provinciegrens van Friesland volgend (via de waddeneilanden Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog) in noordelijke richting overgaand in de Provinciegrens van Groningen (via de Waddeneilanden Rottumerplaat en Rottumeroog) tot de Westereems.
2. Vanaf de Westereems het water volgend in zuidelijke richting overgaand in de Waddenzee, overgaand in de Eems, overgaand in de Dollard, tot aan de landgrens Nederland en Duitsland.
3. De Landgrens volgend in zuidelijke richting tot aan de A7, bij afslag 49 Nieuwerschans.
4. De A7 volgens in westelijke richting tot aan het Knooppunt Europaplein N28/N7.
5. De N28/N7 volgend westelijke richting overgaand in de A7 tot aan de N7.
6. De N7 volgend in noordwestelijke richting tot aan de A7.
7. De A7 volgend in westelijke richting tot aan het Knooppunt Zurich.
8. Vanaf het Knooppunt Zurich de Waddenzee volgend in westelijke richting tot aan het Eierlandse Gat.

Regio 2

1. Vanaf het Eierlandse Gat de provinciegrens van Noord-Holland via het IJsselmeer volgend, overgaand in het Markermeer, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het IJ, overgaand in het Noordzee Kanaal, overgaand in het Noordzeebuitenkanaal tot aan de Buitenhaven van IJmuiden.
2. Vanaf de Buitenhaven in IJmuiden de kustlijn volgend in Noordelijke richting langs de westkust van Noorderhaaks en de westkust van Texel tot aan de Eierlandse Gat.

Regio 3

1. Vanaf Knooppunt Zurich (Friesland) de A7 volgend in oostelijke richting overgaand in de N7 bij Sneek, overgaand in de A7 tot aan de kruising van de A7 met de A32, Knooppunt Heerenveen.
2. De A32 volgend in Zuidoostelijke richting overgaand in de A28 tot aan Afslag 21 Ommen.
3. Vanaf Afslag 21 Ommen de rivier de Overijsselse Vecht volgend in noordelijke richting tot aan de rivier het Zwarte Water.
4. De rivier het Zwarte Water volgend in zuidelijke richting tot aan het Zwolle-IJssel Kanaal.
5. Het Zwolle-IJssel Kanaal volgend in zuidwestelijke richting tot aan de rivier de IJssel.
6. De rivier de IJssel volgend in Westnoordelijke richting tot aan het Ketelmeer.
7. Het Ketelmeer volgend in westelijke richting overgaand in het IJsselmeer.
8. Vanaf het IJsselmeer de provinciegrens van Flevoland volgend in noordelijke richting overgaand in de Provinciegrens van Friesland tot aan het Knooppunt Zurich (Friesland) de A7.

Regio 4

1. Vanaf Knooppunt Heerenveen de A7 volgend in noordoostelijke richting tot aan de kruising van de A7 met de A28, Knooppunt Julianaplein.
2. De A28 volgend in zuidelijke richting overgaand in de N48 tot aan de rivier de Vecht.

3. De rivier de Vecht volgend in westelijke richting tot aan de Afslag 21 Ommen van de A28
4. Vanaf Afslag 21 Ommen de A28 volgend in noordelijke richting overgaand in de A32 het Knooppunt Heerenveen van de A7.

Regio 5

1. Vanaf Knooppunt Julianaplein de N28/N7 volgend in oostelijke richting tot aan de kruising van de N28/N7 met de A7, Knooppunt Europaplein.
2. De A7 volgend in oostelijke richting tot aan de landgrens met Duitsland (Bij afslag 49 Nieuwerschans).
3. De landgrens van Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Vecht.
4. De rivier de Vecht volgend in westelijke richting tot aan de N48.
5. De N48 volgend in noordelijke richting overgaand in de A28 tot aan het Knooppunt Julianaplein de N28/N7.

Regio 6

1. Vanaf de Ketelbrug, ter hoogte van afslag 12 Swifterbant het Ketelmeer volgend in oostelijke richting overgaand in het Vossemeer, overgaand in Drontermeer, overgaand in het Veluwemeer, overgaand in het Wolderwijd, overgaand in het Nuldernauw, overgaand in het Nijkerkernauw, overgaand in het Eemmeer, overgaand in het Gooimeer, overgaand in het IJmeer, overgaand in het Markermeer, tot aan de Ketelbrug ter hoogte van afslag 12 Swifterbant.

Regio 7

1. Vanaf de kruising van de A27 met het Eemmeer, het Eemmeer volgend in oostelijke richting overgaand in de Nijkerkernauw, overgaand in de Nuldernauw, overgaand in de Wolderwijd, overgaand in het Veluwemeer, overgaand in het Drontermeer overgaand in het Vossemeer tot aan de rivier de IJssel.
2. De rivier de IJssel volgend in zuidelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer).
3. De A1 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de A1 met de A27, bij Knooppunt Eemnes.
4. De A27 volgend in noordelijke richting tot aan de kruising van de A27 met het Eemmeer.

Regio 8

1. Vanaf de kruising van de rivier IJssel en het Zwolle-IJssel Kanaal, het Zwolle-IJssel Kanaal volgend in noordelijke richting tot aan de rivier het Zwarte Water.
2. De rivier het Zwarte Water volgend in noordelijke richting tot aan de rivier Overijsselse Vecht.
3. De rivier de Overijsselse Vecht volgend in oostelijke richting overgaand in de Vecht tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland.
4. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de A1 (De Lutte).
5. De A1 volgend in oostelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer).

6. De rivier de IJssel volgend in noordelijke richting tot aan de kruising de rivier de IJssel en het Zwolle-IJssel Kanaal.

Regio 9

1. Vanaf de Buitenhaven bij IJmuiden de Noorderbuitenkanaal volgend in oostelijke richting overgaand in de Noordzeekanaal, overgaand in het IJ, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het Gooimeer tot aan de kruising van het Gooimeer met de A27 (ter hoogte van de plaats Huizen).
2. De A27 volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de A27 met de A12, Knooppunt Lunetten.
3. Vanaf A12 de weg volgend in westelijke richting tot aan de Benoordenhoutseweg.
4. De Benoordenhoutseweg volgend in noordelijke richting tot aan de Van Alkemadeaan.
5. De Van Alkemadeaan volgend in westelijke richting overgaand in de Zwolsestraat tot aan de Kust van Scheveningen.
6. Vanaf de Kust van Scheveningen de kustlijn volgend in Noordelijke richting tot aan de Buitenhaven in IJmuiden.

Regio 10

1. Vanaf de kruising van de A27 en de A1 (Knooppunt Eemnes), de A1 volgend in oostelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer).
2. De rivier de IJssel volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de rivier de IJssel en de rivier de Rijn.
3. De rivier de Rijn volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Nederrijn tot aan het Amsterdam Rijn Kanaal.
4. Het Amsterdam Rijn Kanaal volgend in noordwestelijke richting tot aan de Afslag 29 Houten van de A27.
5. Vanaf Afslag 29 Houten de A27 volgend in noordelijke richting tot aan de A1 Knooppunt Eemnes.

Regio 11

1. Vanaf de Kruising van de A1 met de rivier de IJssel (Deventer), de A1 volgend in oostelijke richting overgaand in de A35/A1 (Knooppunt Azelo) overgaand in de A1 (Knooppunt Buren) tot aan de grens met Duitsland ter hoogte van de plaats De Lutte.
2. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting overgaand in westelijke richting tot aan de rivier de Rijn (ter hoogte van de plaats Spijk).
3. De rivier de Rijn volgend in westelijke richting, overgaand in het Bijlands Kanaal, overgaand in het Pannerdens Kanaal overgaand in de rivier de Nederrijn, overgaand in de rivier de IJssel tot aan de kruising van de rivier de IJssel met de A1 (Deventer).

Regio 12

1. Vanaf de kust van Scheveningen de Zwolsestraat volgend in Oostelijke richting overgaand in de Van Alkemadeaan tot aan de Benoordenhoutseweg.

2. De Benoordenhoutseweg volgend in Zuidelijke richting tot aan de A12.
3. De A12 volgend in Oostelijke richting tot aan de kruising van de A12 met de A27, Knooppunt Lunetten.
4. De A27 volgend in Zuidelijke richting tot aan de kruising A27 met de A2 bij Knooppunt Everdingen.
5. De A2 volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de A2 met de rivier de Maas.
6. De rivier de Maas volgend in westelijke richting overgaand in de Bergsche Maas overgaand in de rivier de Amer de tot aan de A16.
7. De A16 volgend in noordelijke richting tot aan de Drechttunnel.
8. Vanaf de Drechttunnel de rivier de Oude Maas volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Noord.
9. De rivier de Noord volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Nieuwe Maas.
10. De rivier de Nieuwe Maas volgend in Westelijke richting overgaand in de Nieuwe Waterweg tot aan de Kust van Hoek van Holland.
11. Van de Kust van Hoek van Holland de kustlijn volgend in Noordelijke richting tot aan de Kust van Scheveningen.

Regio 13

1. Vanaf de kruising van Afslag 29 Houten van de A27 en het Amsterdam-Rijn Kanaal, het Amsterdam-Rijn Kanaal volgend in zuidoostelijke richting tot aan de rivier Nederrijn.
2. De rivier de Nederrijn volgend in oostelijke richting overgaand in de rivier de Rijn overgaand in het Pannerdens Kanaal overgaand in Bijlands Kanaal tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland.
3. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de Zwarteweg (N843) Milsbeek.
4. De Zwarteweg (N843) volgend in zuidelijke richting tot aan de Rijksweg (N271).
5. De Rijksweg (N271) volgend in noordelijke richting tot aan de Witteweg.
6. De Witteweg volgend in zuidelijke richting tot aan het Mookerplas.
7. Het Mookerplas volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Maas.
8. De rivier de Maas volgend in westelijke richting tot aan de A2.
9. De A2 volgend in noordelijke richting tot aan Knooppunt Everdingen.
10. Vanaf Knooppunt Everdingen de A27 volgend in noordelijke richting tot aan afslag 29 Houten van de A27.

Regio 14

1. Vanaf Hoek van Holland de rivier de Nieuwe Waterweg volgend in oostelijke richting, overgaand in de rivier de Scheur, overgaand in de rivier de Nieuwe Maas tot aan de rivier de Noord.
2. De Noord volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Oude Maas.
3. De rivier de Oude Maas volgend zuidwestelijke richting tot aan de Drechttunnel.
4. Vanaf de Drechttunnel de A16 volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier het Hollandsch Diep.

5. De rivier het Hollandsch Diep volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Krammer tot aan het Schelde-Rijn Kanaal.
6. Het Schelde-Rijn Kanaal volgend in zuidelijke richting tot aan de Zeelandweg West (N257) (Slaakdam).
7. De Zeelandweg West (N257) volgend in westelijke richting tot aan de Krabbenbeek (Water).
8. De Krabbenbeek (water) volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Mastgat overgaand in de rivier de Keeten, overgaand in de Oosterschelde, overgaand in de Westgast tot aan de Noordzee.
9. Vanaf de Noordzee, de kustlijn volgend in noordelijke richting van Schouwen Duiveland, Goeree Overflakkee en Voorne Putten tot aan de kust van Hoek van Holland (de Nieuwe Waterweg).

Regio 15

(Zuid 7, zijn de Eilanden Walcheren, Noord en Zuid Beveland en Zeeuws Vlaanderen inclusief de Delta Expo)

1. Vanaf de kust van Westkapelle de kustlijn van Walcheren volgend via de Delta Expo, tot aan de Roompot.
2. De Roompot volgend in oostelijke richting overgaand in de Oosterschelde tot aan de Schelde-Rijnkanaal.
3. De Schelde-Rijnkanaal volgend in zuidelijke richting aan de Landgrens van Nederland met België.
4. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de kust van Westkapelle.

Regio 16

1. Vanaf de Moerdijk Brug de rivier de Amer volgend in oostelijke richting overgaand in de Bergsche Maas tot aan de Sluisweg (Waalwijk).
2. De Sluisweg (Waalwijk) volgend in zuidelijke richting tot aan de Biesbosweg.
3. De Biesbosweg volgend in westelijke richting overgaand in de Midden Brabantweg (N261), overgaand in de A261, overgaand in de Midden Brabantweg, overgaand in de Ringbaan West (Tilburg), overgaand in de Blaakweg (N283), overgaand in de Turnhoutsebaan (N283) overgaand in de Poppelseweg (N283) tot aan de Landsgrens van Nederland met België.
4. De Landsgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan het Schelde-Rijn Kanaal.
5. Het Schelde-Rijn Kanaal volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Krammer.
6. De rivier de Krammer volgend in oostnoordelijke richting overgaand in het Volkerak, overgaand in het Hollandsch Diep tot aan de kruising van het Hollandsch Diep met de A16, de Moerdijkbrug.

Regio 17

1. Vanaf de kruising van de Sluisweg (Waalwijk) en de rivier de Bergsche Maas, de rivier de Bergsche Maas volgend in oostelijke richting overgaand in de Maas tot aan de A2 (ter hoogte van Knooppunt Empel).

2. De A2 volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Zuid-Willemsvaart (Afslag 21 Veghel van de A2).
3. De rivier de Zuid-Willemsvaart volgend in oostzuidelijke richting tot aan de A67 (Afslag 35 Someren van de A67).
4. De A67 volgend in westelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met België.
5. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de Poppelseweg (N283).
6. De Poppelseweg (N283) volgend in noordelijke richting overgaand in de Turnhoutsebaan (N283) overgaand in de Blaakweg (N283) overgaand in de Ringbaan West (Tilburg) overgaand in de Midden Brabantweg, overgaand in de A261, overgaand in de Midden Brabantweg (N261) overgaand in de Biesbosweg (Waalwijk) tot aan de Sluisweg.
7. De Sluisweg volgend in noordelijke richting tot aan de brug over de rivier de Bergsche Maas.

Regio 18

1. Vanaf de kruising van de A2 met de rivier de Maas ter hoogte van Den Bosch, de rivier de Maas volgend oostelijke richting tot aan de Mookerplas.
2. De Mookerplas volgend in oostelijke richting tot aan de Witteweg.
3. De Witteweg volgend in noordoostelijke richting tot aan de N271.
4. De N271 volgend in zuidoostelijke richting tot aan Zwarteweg (N843).
5. De Zwarteweg (N843) volgend in noordelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland.
6. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de A67 (ter hoogte van de plaats Herungerberg).
7. De A67 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de A67 met de rivier de Zuid-Willemsvaart (Afslag 35 Someren van de A67).
8. De rivier de Zuid-Willemsvaart volgend in westnoordelijke richting tot aan de A2 (Afslag 21 Veghel van de A2).
9. De A2 volgend in noordelijke richting tot aan de kruising van de A2 met de rivier de Maas.

Regio 19

1. Vanaf de Kruising van de Landgrens van België met Nederland en de A67 de A67 volgend in noordoostelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland ter hoogte van de plaats Herungerberg.
2. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de N68 (bij de plaats Asenray).
3. De N68 volgend in westelijke richting tot aan de Sint Wirosingel (Roermond).
4. De Sint Wirosingel volgend in noordelijke richting tot aan de N280.
5. De N280 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de N280 met de rivier de Maas.
6. De rivier de Maas volgend in zuidelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met België.
7. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de Kruising van de Landgrens van Nederland met België met de A67

Regio 20

1. Vanaf de kruising van de Landgrens van Nederland met België en de rivier de Maas, de rivier de Maas volgend in noordoostelijke richting tot de kruising van de rivier de Maas met de N280, Knooppunt Haelen.
2. De N280 volgend in oostelijke richting tot aan de Sint Wirosingel (Roermond).
3. De Sint Wirosingel (Roermond) volgend in zuidelijke richting tot aan de N68.
4. De N68 volgend oostelijke richting tot aan de landgrens Nederland en Duitsland (Bij de plaats Asenray).
5. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot de Landgrens van Nederland met België bij de plaats Vaals, Drielandenpunt.
6. Vanaf het drielandenpunt bij Vaals de Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de rivier de Maas.